

SIŁA KOBIET W RUINACH MIASTA

MATERIAŁ EDUKACYJNY
dla szkół i instytucji kultury

udostępniony na zasadach wolnej licencji CC BY-SA

inspiracje i działania

Egzemplarz bezpłatny

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

MUZEUM
HISTORII
POLSKI

PATRIOTYZM JUTRA

Biblioteka Publiczna
w Dzielnicy Targówek
m.st. Warszawy
CzytajMYrazem

Dofinansowano ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach programu „Patriotyzm Jutra”

O PROJEKCIE

Materiał przygotował: Piotr Drozdowicz
Redakcja merytoryczna: Katarzyna Przybysz-Mendyk

Autorki projektu:

- ♥ Grażyna Strzelczak-Batkowska – Zastępczyni Dyrektora Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy,
- ♥ Joanna Prażmowska – Kierowniczka Wypożyczalni nr 130 o profilu pedagogicznym
- ♥ Katarzyna Przybysz-Mendyk – Starsza specjalistka ds. promocji w Bibliotece Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy.

Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy zrealizowała w 2025 roku projekt „Siła kobiet w ruinach miasta”, dzięki dofinansowaniu Muzeum Historii Polski w Warszawie, w ramach programu „Patriotyzm Jutra”, służącemu odkrywaniu, dokumentowaniu i upowszechnianiu wiedzy z zakresu historii Polski.

W 80. rocznicę zakończenia II wojny światowej przybliżono losy niezwykłych kobiet, które wśród ruin Warszawy emanowały mocą odwagi, niestrudzenie niosły nadzieję, dzieliły się oceanem dobroci.

To one – bibliotekarki, sanitariuszki, harcerki – budowały życie na nowo. Niektóre z nich są powszechnie znane, inne – pozostają w cieniu historii...

W trakcie realizacji projektu powstała opowieść o tych Bohaterkach, by ich czyny i słowa żyły w pamięci współczesnych, skłaniając do refleksji i inspirując pokolenia.

W ramach projektu odbyło się 12 wydarzeń:

- obchody 81. rocznicy Powstania Warszawskiego,
- prelekcja „Warszawskie harcerki w służbie mieszkańcom stolicy” wygłoszona przez dr Wandę Czarnotę, prezeskę Fundacji Harcererek,
- 2 prelekcje: „Dzieje Janiny Englert” – zasłużonej bibliotekarki, która zapisała się złotymi zgłoskami na kartach historii oraz „Historia Czytelni Naukowej nr I” wygłoszone przez Hannę Budzisz, Opiekunkę Janiny Englert,
- wieczór wspomnień Krystyny Budnickiej, członkini Stowarzyszenia „Dzieci Holocaustu”, działaczki społecznej i Honorowej Obywatelki m.st. Warszawy,
- lekcja „żywej” historii – spotkanie z Danutą Dworakowską, uczestniczką Powstania Warszawskiego,

- spotkanie z Agnieszką Metelską, reportażystką, poetką, adwokatką, autorką książki *Złota. Legenda Haliny Konopackiej*,
- spotkanie z Wojciechem Dutką, nauczycielem historii i filozofii, autorem beletrystycznych powieści historycznych, sensacyjnych i kryminalnych, m.in. książki *Czerń i purpura*,
- spotkanie z Łukaszem Modelskim, historykiem sztuki, mediewistą i autorem m.in. książki *Dziewczyzny wojenne. Prawdziwe historie*,
- 2 spaceru po Cmentarzu Bródnowskim pt. „Kobiety w walce” prowadzone przez Krzysztofa Gajdę – warszawianistę, prezesa Stowarzyszenia Obrony Pozostałości Warszawy Kolejka Marecka,
- gala wieńcząca projekt z udziałem:
 - dr Beaty Michalec, Radnej m.st. Warszawy, p.o. dyrektorki Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie,
 - Hanny Budzisz, dziennikarki prasowej, Opiekunki Janiny Englert,
 - płk. Czesława Lewandowskiego, uczestnika Powstania Warszawskiego, prezesa Zarządu Głównego Związku Kombatantów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych, przewodniczącego Społecznej Rady Kombatanckiej na Targówku,
 - Jadwigi Rydzewskiej, sekretarza Społecznej Rady Kombatanckiej,
 - Katarzyny Spoczyńskiej-Król, prezeski Towarzystwa Przyjaciół Warszawy Oddział Miłośników Bródna,
 - Małgorzaty Muter, wicedyrektorki XLVI Liceum Ogólnokształcącego z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Stefana Czarnieckiego w Warszawie,
 - Izabelli Kurowskiej-Brandenburskiej, członkini Fundacji Harcerek,

- Mirosławy Chmielewskiej-Dryszel, nauczycielki XLVI Liceum Ogólnokształcącego z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Stefana Czarnieckiego w Warszawie,
- Krzysztofa Gajdy, prezesa Stowarzyszenia Pozostałości Obrony Warszawy Kolejka Marecka,
- Malwiny Kosseli-Peplowskiej, dziennikarki i moderatorki spotkań,
- Agnieszki Kazały, warszawskiej twórczyni, pisarki, graficzki, autorki m.in. książek dla najmłodszych.

Uczestnicy projektu mieli możliwość zapoznania się z wystawą „Emancypantki czy siłaczki? Polskie harcerki w latach 1911–1949”. Na 16 planszach przybliżone zostały dzieje harcerskiego ruchu żeńskiego od jego narodzin do zakończenia działalności Organizacji Harcerek w Polsce. Bohaterkami wystawy były dziewczęta i kobiety, które niezależnie od okoliczności „całym życiem pełniły służbę”. Wystawa została udostępniona Bibliotece przez Fundację Harcerek.

Ponadto przygotowana została wystawa czasowa zdjęć „Siła kobiet w ruinach miasta”. Fotografie wykonane podczas poszczególnych wydarzeń projektowych upamiętniały silne i niezłomne kobiety (np. Danutę Dworakowską, uczestniczkę Powstania Warszawskiego oraz Krystynę Budnicką, członkinię Stowarzyszenia „Dzieci Holocaustu”) oraz najciekawsze momenty z realizacji zadania. Wernisaż wystawy odbył się w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert. Powstała także wersja elektroniczna wystawy. Zarówno ekspozycja, jak i film podsumowujący realizację zadania udostępnione zostały w internecie.

Partnerzy projektu:

- ✓ [Towarzystwo Przyjaciół Warszawy Oddział Miłośników Bródna,](#)
- ✓ [Fundacja Harcerek,](#)
- ✓ [XLVI Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Stefana Czarnieckiego w Warszawie.](#)

Autorki projektu:

- ✓ Grażyna Strzelczak-Batkowska – Zastępczyni Dyrektora Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy,
- ✓ Joanna Prażmowska – Kierowniczka Wypożyczalni nr 130 o profilu pedagogicznym,
- ✓ Katarzyna Przybysz-Mendyk – Starsza specjalistka ds. promocji w Bibliotece Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy.

Dofinansowano ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach programu „Patriotyzm Jutra”.

Szczegółowe informacje o [projekcie](#)

SIŁA KOBIEŃ W RUINACH MIASTA

KONSPEKT „Dzieje Janiny Englert” – prelekcja Hanny Budzisz

Konspekt przygotowała:
Adrianna Szymańska-Zacheja

Temat spotkania: „Siła kobiet w ruinach miasta” – prelekcja Hanny Budzisz o Janinie Englert, niezłomnej społeczniczce i bibliotekarce, która zadbała o to, aby Polacy zawsze mieli dostęp do kultury i książek, mimo wojennych i powojennych trudów.

Cel spotkania: Celem spotkania jest przybliżenie młodzieży licealnej niezwyklej postaci Janiny Englert oraz jej wkładu w trwałość polskiego czytelnictwa i bibliotekarstwa.

Spotkanie realizuje założenia projektu „Siła kobiet w ruinach miasta” i programu „Patriotyzm Jutra”, eksponując kobiece historie wojenne, budowanie wspólnoty i etos troski o swój kraj w czasach kryzysu.

Wprowadzenie: Rok 2025 to czas refleksji nad 80. rocznicą zakończenia II wojny światowej, czyli wydarzenia, które dosłownie zburzyło świat i zmieniło losy setek tysięcy mieszkańców Warszawy.

Projekt „Siła kobiet w ruinach miasta” skupia się na kobietach, które nie tylko walczyły, lecz także ratowały życie, organizowały pomoc, chroniły kulturę, zaś po wojnie odbudowywały miasto. Czytelnia Naukowa nr I dumnie nosi imię Janiny Englert, która wykazała się ogromnym bohaterstwem m.in. w momencie, gdy pod pozorem kradzieży wyniosła z biblioteki prawie dwa tysiące książek, aby uratować je przed spaleniem.

Przedstawienie sylwetki bohaterki: Janina Englert urodziła się w Lublinie 23 października 1903 r., zmarła 10 maja 2007 r. w Warszawie w wieku 104 lat. Wychowała się na Wołyniu. Pochodziła z rodziny ziemiańskiej o patriotycznych tradycjach, które były kontynuowane przez pokolenia. Między innymi jej starszy brat Adam Wincenty Englert (1890–1958), żołnierz Legionów – Pierwszej Kompanii Kadrowej, był doktorem nauk historycznych, bibliofilem i varsavianistą,

założycielem i pierwszym dyrektorem Archiwum Miasta Stołecznego Warszawy. Zmobilizowany w 1939 r. w stopniu majora brał udział w kampanii wrześniowej, działał w ZWZ i AK, współpracował z Delegaturą Rządu. Aresztowany w związku z akcją pod Arsenalem, był więziony w obozach koncentracyjnych Auschwitz, Sachsenhausen, Oranienburg, Buchenwald. Od 1945 r. przebywał na emigracji w Londynie.

Janina Englert studiowała historię na Uniwersytecie Poznańskim i Warszawskim. Pracę bibliotekarską rozpoczęła w 1928 r. w Bibliotece Publicznej miasta Warszawy przy ulicy Piekarskiej 11 na Starym Mieście. W 1934 r. została kierowniczką pierwszej dzielnicowej Czytelni Naukowej na Pradze (wówczas zwanej I Filią Praską), usytuowanej najpierw przy ulicy Skaryszewskiej 8, a od lutego 1936 r. – w oficynie domu przy ulicy Wileńskiej 13. Powierzenie kierownictwa tak ważnej placówki było poważnym zadaniem dla ambitnej bibliotekarki, przepełnionej ideałami społecznikowskimi, która – dysponując księgozbiorem naukowym – służyła pomocą i radą w samokształceniu dorosłych i młodzieży. Wybuch wojny w 1939 r. postawił przed nią jeszcze trudniejsze wyzwania. Mieszkała wtedy w kamienicy przy ulicy Floriańskiej. Prowadziła w swoim mieszkaniu konspiracyjny punkt pomocy żołnierzom Armii Krajowej. Była żołnierzem AK o pseudonimie „Klima”. Musiała też wypełnić ważne bibliotekarskie zadanie zawodowe. Trzeba było ukryć przed władzami okupacyjnymi i uchronić przed konfiskatą cenne egzemplarze ze zbiorów Czytelni – książki z ostatnich lat XVIII wieku oraz z XIX wieku, przez okupanta zakazane, przeznaczone do likwidacji. Były wśród nich dzieła o fundamentalnym znaczeniu dla kultury i nauki polskiej – pierwsze wydania tekstów literackich wybitnych autorów z różnych epok, roczniki czasopism naukowych i artystycznych z XIX i początków XX w. Janina

Englert wycofała ze zbiorów prawie 2 tysiące woluminów – spakowała je, a paczki ukryła w piwnicach zaprzyjaźnionych sąsiadów.

W roku 1942 Niemcy nakazali zamknięcie wszystkich bibliotek na terenie Warszawy. Jednak w Czytelnii kierowanej przez Janinę Englert nadal udostępniano książki konspiracyjnie, z narażeniem życia uczestniczących w tym osób. Tajna działalność Czytelni trwała prawie do ostatnich dni okupacji. W sierpniu 1944 r. kierowniczka zamieszkała w swojej bibliotece, aby chronić ją przed grabieżą i dewastacją, bowiem na Pragę wchodziły frontowe oddziały wojsk radzieckich.

Po wyzwoleniu Pragi, w listopadzie 1944 r. – jeszcze pod niemieckim ostrzałem – Janina Englert udostępniła bibliotekę dla czytelników. W najtrudniejszych latach stalinowskich także potrafiła uchronić cenny stary księgozbiór przed surową kontrolą cenzorską, a najcenniejsze egzemplarze – przed konfiskatą. W roku 1955 Czytelnia Naukowa nr I otrzymała nowy lokal na osiedlu Praga II, przy ulicy Brechta 15. Uroczyste otwarcie Czytelni w nowym miejscu poprzedzone zostało poświęceniem lokalu przez zaprzyjaźnionego księdza. Działo się to wczesnym rankiem – w tajemnicy, w obecności pracowników i przyjaciół. Oficjalni goście przybyli później i odbyła się świecka uroczystość. W tamtych czasach zachowanie takie wymagało odwagi i bezkompromisowości. Taka była Janina Englert – silna, wierna sobie, bojowa, energiczna, ale też mądra i zręczna w omijaniu ideologicznych pułapek.

Po decentralizacji warszawskiej sieci bibliotecznej powierzono jej kierowanie bibliotekami publicznymi na całej Pradze-Północ. Dzielnica ta obejmowała wówczas obszar dzisiejszych dzielnic Praga-Północ, Targówek i Białołęka. Janina Englert walczyła o przydział nowych lokali dla bibliotek, modernizowała stare, wprowadziła wiele nowoczesnych

rozwiązań i form pracy z czytelnikiem, na przykład wolny dostęp do półek z książkami, poradnictwo w samokształceniu, krzewienie czytelnictwa i nowatorskie metody popularyzacji wiedzy. Jako dyrektor wszystkich północno-praskich bibliotek rozbudowała sieć biblioteczną; uczyniła ją nowoczesną i zasobną.

Dla podwładnych – opiekuńcza i wyrozumiała, choć wymagała solidnej pracy, wiedzy i zaangażowania. Dla przełożonych – ówczesnych władz samorządowych – była niełatwym partnerem. Umiała walczyć o swoje, bronić podległej sobie instytucji. Działała zawsze zgodnie z interesem użytkowników i pracowników bibliotek. Przez całe swoje życie zawodowe, zarówno w latach międzywojennych, jak też w czasie wojny i okupacji oraz w trudnych czasach władzy ludowej prezentowała postawę etyczną, mogącą być wzorem uczciwości i godności. Potrafiła wykorzystać wszystkie okoliczności sprzyjające prowadzonej przez nią niezłomnie i z uporem pracy oświatowej wśród najbardziej zaniedbanych warstw społecznych. Jej zasługi dla społeczności lokalnej Pragi oraz Targówka są nieocenione i godne upamiętnienia. Miała przemożny wpływ na formowanie się nowych kadr bibliotekarskich. Nie szczędziła czasu na życzliwą rozmowę, dzieliła się doświadczeniami, zachęcała młodzież do kształcenia się i realizowania ambicji zawodowych.

W 1968 r. w wieku 65 lat przeszła na emeryturę, lecz pracowała jeszcze do 1980 r. jako bibliotekarka-wolontariuszka w swojej ukochanej Czytelni Naukowej, którą tworzyła i kierowała przez 20 bardzo trudnych lat.

Czytelnia Naukowa nr I została w 1974 r. przeniesiona na Bródno do lokalu przy ul. św. Wincentego 85. Znajduje się w tym miejscu do dziś, stanowiąc ważną placówkę kulturalną i oświatową na tym terenie. Od roku 1996 jest oddziałem

Biblioteki Publicznej Gminy, a potem Dzielnicy Warszawa–Targówek.

Tematyka poruszana przez Hannę Budzisz:

- Młodość przedwojenna Janiny Englert
 1. Wychowanie w duchu patriotycznym (Józef Piłsudski).
 2. Edukacja, studia historyczne.
 3. Praca bibliotekarska na Starym Mieście – od 1928 r..
 4. Kierowniczka pierwszej dzielnicowej Czytelni Naukowej na Pradze – od 1934 r.
- Wyzwania wojenne
 5. Służba wojskowa AK, pseudonim „Klima”.
 6. Celowe wycofanie ze zbiorów prawie dwóch tysięcy zabytkowych woluminów i ukrycie ich przed Niemcami, z narażeniem życia.
 7. Działalność podziemna Czytelni.
 8. Zamieszkanie w swojej bibliotece w 1944 r., aby ochronić książki przed radziecką konfiskatą.
- Odbudowa kultury po wojnie
 9. Czytelnia Naukowa nr I dostaje nowy lokal przy ul. Brechta 15 – w 1955 r.
 10. Objęcie kierownictwa nad wszystkimi bibliotekami publicznymi na Pradze-Północ (obszar dzisiejszych dzielnic Praga-Północ, Targówek i Białolęka).
 11. Wprowadzenie wolnego dostępu do półek z książkami, spotkań z ciekawymi ludźmi, autorami, artystami; krzewienie czytelnictwa, poradnictwo w samokształceniu.

Podsumowanie: Historia Janiny Englert jest wyjątkowym świadectwem odwagi, siły ducha i bezwzględного ratowania polskiego dziedzictwa kulturowego.

Janina Englert dbała o edukację w czasach okupacji. W konspiracyjnie działającej bibliotece dostarczała książki spragnionym polskich słów czytelnikom. Budowała wspólnotę, uwielbiała ludzi. Organizowała po raz pierwszy w naszym kraju spotkania z ciekawymi osobami (początki spotkań autorskich).

Z ust Opiekunki Janiny Englert, pani Hanny Budzisz, usłyszeliśmy historię o niezłomności i wytrwałości kobiety, która wiedziała, że tylko wiedza i kultura zdołają wypełnić pustkę, jaka wkradła się niemiecką i radziecką przemocą do Warszawy i osiadła na ruinach miasta.

Informacje o [spotkaniu](#)

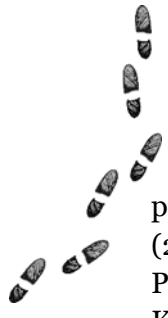

SIŁA KOBIET W RUINACH MIASTA

KONSPEKT Spacer po Cmentarzu Bródnowskim

Opracowanie konspektu:
Krzysztof Gajda

Temat spotkania: „Siła kobiet w ruinach miasta” – spacer po Cmentarzu Bródnowskim pt. „Kobiety w walce” (20 października 2025 r., 5 listopada 2025 r., Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy; przewodnik: Krzysztof Gajda)

Cel spotkania: Celem spotkania jest uczczenie 80. rocznicy zakończenia II wojny światowej poprzez przybliżenie sylwetek kobiet – zarówno znanych z historii, jak i anonimowych, które żyły w cieniu historii, są symbolami siły, determinacji i patriotyzmu, a także uczestniczyły w walce o wolną Polskę; współtworzyły historię bądź po prostu były w nią wpłątane. Celem są odwiedziny grobów osób – poległych, pomordowanych, ale również i tych, którym udało się przeżyć – aktywnie walczących, ale także usiłujących spokojnie żyć, zamieszanych w wielką historię i dotkniętych skutkami wydarzeń.

Wprowadzenie: W ramach projektu odbyły się dwa spacer po Cmentarzu Bródnowskim. Pierwsza, ogólnodostępna przechadzka miała miejsce 20 października 2025 r. W drugim spacerze (5 listopada 2025 r.) wzięli udział uczniowie XLVI Liceum Ogólnokształcącego z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Stefana Czarnieckiego.

Walka zbrojna, nawet w dzisiejszych czasach, wciąż w dużej mierze pozostaje domeną mężczyzn – niemniej na Cmentarzu Bródnowskim bez większych trudności odnajdziemy groby kilkuset kobiet w rozmaity sposób aktywnie walczących o wolną Polskę podczas II wojny światowej. Jeśli do pań świadomie uczestniczących w wielkiej historii dodamy te, które – jak napisano na poruszającym nagrobku rodziny Pergołów – „zwiędły jak kwiatki rozdeptane ciężarem wojny”, to okaże się, że naprawdę mamy do czynienia z pokaźną grupą osób, o których powinniśmy w szczególny sposób pamiętać. Wbrew

pierwszemu optymistycznemu wrażeniu, wynikającemu ze znacznej grupy kobiet wyszukanych we wstępnych analizach tematu, przygotowując spacer, musimy mierzyć się z ograniczeniami wynikającymi ze szczupłości dostępnych danych. Niestety, szczegółowa wiedza o działalności osób, których miejsca spoczynku możemy brać pod uwagę, niejednokrotnie ogranicza się do haseł typu: „łączniczka, Wola-Śródmieście Północne, wyszła z miasta z ludnością cywilną”. Oprócz obszernej literatury przedmiotu istnieją dziś znakomite źródła w postaci internetowych baz danych – choćby powstańców, więźniów obozów koncentracyjnych i jenieckich czy osób zarejestrowanych w pruszkowskim obozie przejściowym. Często pomagają one odnaleźć pierwszy ślad poszukiwanej osoby, niejednokrotnie nie dają jednak nic ponad nieliczne, suche hasła – bezcenne, jednak w istocie niepozwalające na zbudowanie choćby skromnej relacji, nadającej się do przedstawienia grupie odwiedzającej miejsce pochówku. Po pierwszej radości, wynikającej z odnalezienia choć paru słów, niejednokrotnie przychodzi rozczarowanie, gdy trop się urywa, a dane dostępne w innych źródłach potwierdzają jedynie to, co już wiemy.

Przedstawienie prowadzącego: od kilkudziesięciu lat pan Krzysztof Gajda zajmuje się swoim ukochanym miastem, Warszawą, w której również się urodził. Varsavianistyka jest zdecydowanie nauką ścisłą, jednak bardzo rozległą i nie brakuje w niej obszarów, które oprócz raczenia nas twardymi danymi, potrafią do głębi poruszyć najbardziej zatwardziałego humanistę. „Moje miasto, jak to się kiedyś mówiło o co mądrzejszych grach, «uczy, bawi, wychowuje». A ja nim usiłuję zaciekać innych” – mówi przewodnik.

Współpracuje z wieloma instytucjami i osobami, tworzy i realizuje rozmaite projekty edukacyjne. Wiele czasu zajmuje

mu działalność popularyzatorska w internecie, prowadzona m.in. za pomocą istniejącego od niemal 19 lat forum i nieco młodszego profilu na Facebooku („Kolejka Marecka – zaciekawiamy Warszawą”). W ostatnich latach wiele uwagi poświęca tworzeniu spacerowników video, także prowadzących po Cmentarzu Bródnowskim. Szuka ciekawych ludzi, archiwaliów; gromadzi dokumenty i zdjęcia (obecnie posiada ponad 40 tysięcy plików); wciąż uczy się Warszawy i nadal się nią zachwyca. Od 15 lat działa w Stowarzyszeniu Kolejka Marecka, które zajmuje się edukacją w interesujących go dziedzinach – może zaciekawiać Warszawą.

Zagadnienia: Przygotowana trasa objęła odwiedziny 29 miejsc, m.in. groby:

- Janiny Rylskiej, kolporterki i łączniczki w VI (praskim) Obwodzie Armii Krajowej, żony dowódcy Obwodu, płk. Zygmunta Rylskiego. Oboje nie przeżyli okupacji;

- Waluni Wojkowskiej, 19-letniej studentki, sanitariuszki poległej na posterunku w szpitalu Dzieciątka Jezus podczas dziesięciogodzinnego nalotu nazwanego potem przez Warszawiaków „lanym poniedziałkiem” (25 września 1939 r.);

- Jadwigi Niewiadomskiej, wraz z mężem odznaczonej medalem „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata” za pomoc udzielaną ludności żydowskiej;

- Jadwigi Makowieckiej, z intrygującą i nie do końca wyjaśnioną historią spisaną na nagrobku;

- Haliny Konopackiej, wszechstronnej sportsmenki, pierwszej polskiej złotej medalistki z Amsterdamu, która we wrześniu 1939 roku brała aktywny udział w uratowaniu i transporcie do Francji niemal 80 ton rezerw złota Banku Polskiego;

- Czesławy Oknińskiej, wieloletniej przyjaciółki i muzy Stanisława Ignacego Witkiewicza, która wspólnie z nim postanowiła popełnić samobójstwo w Jeziorach na Polesiu, po wkroczeniu Armii Czerwonej 17 września 1939 r.;

- Henryki Veith, pracującej w komórkach wywiadowczych Związku Jaszczurczego, organizacji uznawanej przez niemiecki kontrwywiad za największe zagrożenie lat 1940–1941, straconej w Berlinie;

- Barbary Rumianek – zbyt młodej na bezpośredni udział w walkach, wspomagającej jednak ludzi ukrywających się przed Niemcami na Cmentarzu Bródnowskim, późniejszej żony Andrzeja Rumianka, walczącego podczas Powstania na Starówce w batalionie „Bończa”;

- Antoniny Niedbalskiej, działaczki plebiscytowej i uczestniczki dwóch Powstań Śląskich, podczas okupacji zajmującej się tajnym nauczaniem;

- Wandy Lurie, znanej jako „Polska Niobe”, która na Woli przeżyła rozstrzelanie – wraz z trójką dzieci – będąc w 9. miesiącu ciąży;

- Marii Szczęsnej, szefowej lwowskiego podziemnego kolportażu AK, pochowanej w grobie ozdobionym wizerunkiem krzyża na Giewoncie;

- Jadwigi Ankiewicz, łączniczki AK, prowadzącej dziennik podczas pobytu w obozie koncentracyjnym na Majdanku;

- Janiny Gajdy (siostry dziadka Krzysztofa Gajdy, przewodnika prowadzącego spacer) – konspiracyjnej łączniczki i powstańczej sanitariuszki w reducie Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych;

- Sióstr Snopkówien, łączniczek świętokrzyskich zgrupowań partyzanckich mjr. „Ponurego”, zamordowanych przez zdrajcę, pragnącego dzięki ich śmierci odwrócić od siebie podejrzenia.

Podsumowanie: Temat udziału kobiet w walkach ostatniej wojny okazał się fascynujący, nieoczekiwanie obszerny, a zagadnienia – bardzo różnorodne. Prowadzący ma nadzieję, że przygotowane sporym nakładem sił spaceru nie zawiodły oczekiwań uczestników, a być może spowodowały, że ktoś spośród nich zapragnie sam głębiej zainteresować się którąś z przedstawionych kobiecych postaci czy też tłem historycznym.

Informacje o spacerach::

[Spacer 1](#)

[Spacer 2](#)

SIŁA KOBIET W RUINACH MIASTA

KONSPEKT spotkanie autorskie z Wojciechem Dutką

Konspekt przygotowała:
Malwina Kossela-Peplowska

Temat spotkania: „Siła kobiet w ruinach miasta” – spotkanie autorskie z Wojciechem Dutką. Postawy bohaterek kobiecych w obliczu brutalnych realiów II wojny światowej.

17 października 2025 r., Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy

Cel spotkania: Celem spotkania z Wojciechem Dutką była literacka refleksja nad kobiecą siłą w czasach wojny, pokazaną przez pryzmat bohaterek jego powieści historycznych oraz ukazanie siły i roli kobiet w obliczu wojennego i historycznego zniszczenia – zarówno dosłownego (ruiny wojennych miast, upadek człowieczeństwa), jak i symbolicznego (ruiny tożsamości). Na przykładzie twórczości Wojciecha Dutki pokazano, jak literatura może odbudowywać pamięć, godność i człowieczeństwo w perspektywie kobiecego doświadczenia wojny i historii. Spotkanie wpisywało się w założenia projektu „Siła kobiet w ruinach miasta”, realizowanego przez Bibliotekę Publiczną w Dzielnicy Targówek w ramach programu „Patriotyzm Jutra” (edycja 2025), którego celem jest odkrywanie i popularyzacja historii Polski w perspektywie społecznej i lokalnej. Realizowało ono założenia projektu poprzez popularyzację literatury historycznej, budzenie refleksji humanistycznej i rozwijanie kompetencji czytelniczych oraz dialogu na linii pisarz–odbiorca.

Wprowadzenie: W 2025 roku przypada 80. rocznica zakończenia II wojny światowej, wydarzenia, które trwale zmieniło oblicze świata, Polski i Warszawy. Z tej okazji Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Targówek realizuje projekt „Siła kobiet w ruinach miasta”, dofinansowany przez Muzeum Historii Polski w ramach programu „Patriotyzm Jutra”. Projekt skupia się na odkrywaniu losów kobiet, bohaterek znanych i anonimowych, które po wojnie odbudowywały życie wśród ruin miasta: bibliotekarek, sanitariuszek, harcerek i edukatorek.

Właśnie ich historie są punktem wyjścia do rozmów o odwadze, solidarności i niezłomności ducha. Czytelnia Naukowa nr I im. Janiny Englert – miejsce, w którym odbyło się spotkanie – działa pod patronatem kobiety niezwyklej odwagi, będącej bibliotekarką, edukatorką i społecniczką, która podczas II wojny światowej niosła pomoc potrzebującym, zapisując się złotymi zgłoskami w historii stolicy.

Poza założeniami projektu w ramach wprowadzenia nastąpił krótki wstęp do twórczości Wojciecha Dutki, w której ogromną rolę odgrywają kobiety, zarówno jako postacie pierwszo- jak i drugoplanowe.

Przedstawienie sylwetki Gościa: Wojciech Dutka to pisarz i historyk, autor powieści historycznych, sensacyjnych i psychologicznych, w których łączy wątki fikcyjne z prawdziwymi wydarzeniami historycznymi. Jego twórczość skupia się wokół tematów wojny, historii, moralnych wyborów i ludzkiej godności w sytuacjach granicznych. Najważniejsze książki autora z perspektywy spotkania: „Czerń i purpura” (2013), „Amerykanka” (2023), „Niemka” (2023), „Japonka” (2024), „Zdradzona” (2025), „Wojna polska” (2025). W swoich książkach Wojciech Dutka nadaje szczególne znaczenie bohaterkom kobiecym – silnym, odważnym, skomplikowanym psychologicznie – które mierzą się z trudną historią i własnymi emocjami bez uciekania w romantyczne klisze.

Pytania (z podziałem tematycznym):

- Kobiety w wojennej trylogii („Amerykanka”, „Niemka”, „Japonka”)
 1. Jak odbierał Pan wojenną rzeczywistość oczami swoich bohaterek?
 2. Od czego zaczyna się tworzenie silnej, złożonej psychologicznie postaci kobiecej?

3. Co w Pana pisarstwie przyciąga do opowiadania o doświadczeniu kobiet „przed uświadomieniem sobie własnych praw”?

4. Czy bohaterki są inspirowane prawdziwymi kobietami, czy powstają niezależnie w procesie twórczym?

5. W czym tkwi siła kobiet, które zostały wrzucone w wir historii i wojny?

6. „Amerykanka”, „Niemka” czy „Japonka” – czy którąś z tych historii jest Panu w sposób osobisty najbliższa?

7. W Pana powieściach temat utraty, wojny, niemożliwych dylematów powraca. Czy tworzenie treści o przeszłości może być formą odbudowy wewnętrznej i podźwignięcia się z metaforycznych ruin?

- „Zdradzona” – kobiecy portret w nowej powieści

1. Dlaczego ponownie zdecydował się Pan oprzeć narrację na kobiecych postaciach?

2. Jakie znaczenie mają w „Zdradzonej” relacje między siostrami? Jak można je porównać do braci Karamazow?

3. W jaki sposób kobieca perspektywa wpływa na odbiór historii wojny?

- „Czerń i purpura” – moralność i niemożność miłości

1. „Amerykanka”, „Niemka”, „Japonka” i teraz „Zdradzona” to książki pełne narracji o kobietach. W „Czerni i purpurze” również mamy postać Mileny Zinger, która jest niezwykle ważna z punktu widzenia fabuły. Dlaczego jednak „Czerń i purpura” to nie powieść o miłości, ale raczej o moralnym rozdarciu?

2. W Pana powieściach zawarta jest ogromna wiedza historyczna. Nie ucieka Pan od opisywania trudnych tematów, takich jak tortury obozowe m.in. w chorwackim Jasenovacu. Jak pisać o przemocy i okrucieństwie z poszanowaniem dla prawdy historycznej?

- „Wojna polska” – historia jako lustro współczesności
 1. Poza powieściami o II wojnie światowej, ruiny z których można się podzwignąć, świetnie obrazuje również powieść „Wojna polska” poświęcona czasom przedrozbiorowym. Czy Pana książki osadzone w czasach minionych, ale tematycznie głęboko aktualne, mają być swego rodzaju lustrem dla współczesnego społeczeństwa?
 2. Czy pisarz historyczny staje się nieświadomie nauczycielem historii?
 3. Jakie znaczenie ma kobieca perspektywa w kontekście dziejów Polski?
- Refleksje o pisaniu i pamięci
 1. Pana książki są tłumaczone m.in. na język czeski i słowacki. Jak wygląda droga polskiego pisarza do zagranicznego czytelnika?
 2. Jedną z tajemnic przyjemności lektury i dużego zainteresowania historiami Pana bohaterek jest to, że czuć ogromny szacunek do kobiet właśnie ze strony autora. Czy zżywa się Pan ze swoimi bohaterkami?
 3. Co jest trudniejsze – pisanie o postaciach historycznych czy tworzenie bohaterów fikcyjnych?
 4. Czy kobiety, które przetrwały wojnę, mogą być symbolem duchowej odbudowy człowieczeństwa?

Podsumowanie: Spotkanie z Wojciechem Dutką w ramach projektu „Siła kobiet w ruinach miasta” było wyjątkową podróżą przez historię, literaturę i emocje. W atmosferze pełnej skupienia i refleksji uczestnicy mogli doświadczyć, jak literatura potrafi ożywiać pamięć o ludziach, którzy w czasach wojny mierzyli się z życiem – zwłaszcza o kobietach, których codzienna odwaga często pozostaje w cieniu wielkich wydarzeń historycznych.

Autor, opowiadając o swoich bohaterkach, pokazał, że siła kobiet nie wynika z heroizmu rozumianego tradycyjnie, ale z ich empatii, wytrwałości, siły i zdolności do zachowania godności w świecie naznaczonym przemocą i utratą.

To właśnie ta perspektywa uczyniła spotkanie nie tylko rozmową o książkach, lecz także poruszającym świadectwem kobiecego doświadczenia wojny. Głos należał do kobiet, które budowały życie na nowo w ruinach miasta, ale i w ruinach wewnętrznych po tak strasznym doświadczeniu.

Publiczność aktywnie uczestniczyła w dyskusji, zadając pytania i dzieląc się własnymi refleksjami o pamięci, odpowiedzialności i roli literatury w kształtowaniu wrażliwości historycznej.

Informacje o [spotkaniu](#)

SIŁA KOBIEŃ W RUINACH MIASTA

KONSPEKT Spotkanie z Powstanką Warszawską

Konspekt przygotowała:
Malwina Kossela-Peplowska

Temat spotkania: „Siła kobiet w ruinach miasta” – rozmowa z Danutą Dworakowską, Powstanką Warszawską. Kobieca odwaga, codzienność i duch walki w czasie Powstania Warszawskiego i powojennej odbudowy miasta.

Cel spotkania: Celem spotkania jest oddanie głosu kobiecie, która doświadczyła wojny i Powstania Warszawskiego oraz przedstawienie historii oporu, solidarności i odbudowy Warszawy z perspektywy kobiecego doświadczenia. Poprzez świadectwo Pani Danuty Dworakowskiej chcemy: ukazać indywidualny głos świadkini historii, podkreślić rolę kobiet w Powstaniu Warszawskim i powojennej odbudowie stolicy, zachować pamięć o codziennym bohaterstwie, które nie zawsze jest zapisane w podręcznikach, zainspirować do refleksji nad współczesnym znaczeniem odwagi, empatii i odpowiedzialności historycznej.

Spotkanie realizuje założenia projektu „Siła kobiet w ruinach miasta” i programu „Patriotyzm Jutra”, eksponując kobiece historie wojenne, budowanie wspólnoty i etos troski w czasach kryzysu.

Wprowadzenie: Rok 2025 to czas refleksji nad 80. rocznicą zakończenia II wojny światowej, czyli wydarzenia, które dosłownie zburzyło świat i zmieniło losy setek tysięcy mieszkańców Warszawy.

Projekt „Siła kobiet w ruinach miasta” skupia się na kobietach, które nie tylko walczyły, lecz także ratowały życie, organizowały pomoc, chroniły kulturę i po wojnie odbudowywały miasto. Czytelnia Naukowa nr I im. Janiny Englert to miejsce szczególne — związane z historią kobiecej odwagi i służby społecznej, co nadaje rozmowie wyjątkowy kontekst spotkania z inną kobietą, która w tych historycznych dniach wykazała się ogromnym bohaterstwem. To też okazja do żywego spotkania z historią, którą młodzież licealna i dorośli

urodzeni po wojnie znają jedynie z kart podręczników lub opowieści seniorów w swojej rodzinie.

Przedstawienie sylwetki Gościa: Danuta Dworakowska – uczestniczka Powstania Warszawskiego, sanitariuszka batalionu „Gozdawa”.

Podczas walk w sierpniu i wrześniu 1944 roku niosła pomoc rannym żołnierzom i cywilom, dostarczała meldunki oraz komunikaty, a w kulminacyjnych momentach Powstania przechodziła kanałami do Śródmieścia. Jej codzienność w powstańczej Warszawie była świadectwem odwagi, odpowiedzialności i niezwyklej zdolności do zachowania człowieczeństwa w miejscu, w którym świat się zawalił.

Po wojnie, tak jak tysiące kobiet odbudowujących życie wśród ruin, stała się częścią cichego powojennego heroizmu – odbudowy, troski o przyszłe pokolenia i pielęgnowania pamięci o tych, którzy walczyli o wolność. Dziś jest nie tylko świadkinią historii, ale i przykładem, że siła nie mija z wiekiem – dojrzewa, nabiera głębi i mądrości. W czasach, gdy łatwo ulec złudzeniu, że młodość jest jedyną wartością, jej obecność przypomina, że starzenie się nie odbiera nam sił, ale jest przywilejem, który daje nam perspektywę, odwagę i wolność życia w zgodzie z tym, co naprawdę ważne.

Pytania (z podziałem tematycznym):

- Kobiety w Powstaniu Warszawskim – codzienność i odwaga
 1. Jak się to zaczęło – w jaki sposób stała się Pani częścią powstańczej walki?
 2. Jak zapamiętała Pani pierwsze dni Powstania i swoją rolę w nim?
 3. Jakie zadania wykonywały kobiety w Powstaniu?
 4. Z czym mierzyły się kobiety oprócz bezpośredniego zagrożenia walką – lękiem, odpowiedzialnością, troską o innych?

5. Czy istnieje szansa na to, by opisać „dzień Powstańca” w czasie jego trwania, czy wszystko za szybko się zmieniało.

6. Czy w ogóle da się odpowiedzieć na pytanie, co dla Pani było w Powstaniu najtrudniejsze?

7. W świecie wojny, chaosu i strachu — co było dla Pani największym źródłem siły?

8. Przejście kanałami to jedno z najbardziej dramatycznych doświadczeń Powstania. Czy w tej ciemności bardziej obecny był strach, czy nadzieja?

- Solidarność, siostrzeństwo, wsparcie

1. Sanitariuszki i łączniczki często pozostawały w cieniu historii. Czy miała Pani poczucie, że wykonywane przez Panie obowiązki były traktowane z równą powagą jak walka z bronią?

2. Trwała walka, ale toczyło się też zwykłe życie. Jak wyglądało ono, kiedy wszędzie panowało zagrożenie?

3. Patrząc z perspektywy czasu — czym była odwaga kobiet w Powstaniu: czynem, obowiązkiem, instynktem?

4. Jak wyglądały relacje między dziewczętami i kobietami w czasie Powstania?

5. Czy wzajemna pomoc była tarczą, która pozwalała przetrwać?

6. Jaką rolę odgrywały emocje — strach, nadzieja, poczucie obowiązku?

- Po wojnie – odbudowa życia w ruinach

1. Powstanie się skończyło. Co było najtrudniejsze w powrocie do życia po nim?

2. Czy pamięta Pani moment, w którym po raz pierwszy poczuła, że Warszawa jest „już innym miastem”?

3. Jak kobiety wspierały siebie nawzajem w czasie powojennej odbudowy – swojego życia?

4. Czy pamięta Pani moment, w którym poczuła, że miasto — a może Pani sama — zaczyna się podnosić z ruin?

- IV. Pamięć i przesłanie

1. Co trudniejsze: przetrwać wojnę, czy nauczyć się żyć po niej?

2. Jak możemy dziś najlepiej strzec pamięci, by nie była tylko datą w kalendarzu?

3. Co chciałyby Pani przekazać młodym kobietom, które szukają swojej „siły w ruinach współczesności”?

Pytania od publiczności (10 min)

Podsumowanie: Spotkanie z Panią Danutą Dworakowską jest wyjątkowym świadectwem odwagi, współczucia i siły ducha. W jej wspomnieniach wybrzmiewa prawda o kobietach, które walczyły nie tylko z bronią, ale również z głodem, strachem i beznadzieją — budując wspólnotę, niosąc pomoc i podtrzymując nadzieję tam, gdzie świat się rozpadał. Usłyszeliśmy historię o sile, która nie krzyczy — która ratuje, podtrzymuje, trwa. Dzięki takim opowieściom pamięć o Powstaniu staje się pamięcią osobistą, czułą i odpowiedzialną.

Informacje o [spotkaniu](#)

1

2

3

4

5

6

7

Tak
było.

SIŁA KOBIET W
RUINACH MIASTA

8

9

10

Opis zdjęć

1. Powitanie Łukasza Modelskiego, historyka sztuki, mediewisty i autora m.in. książki *Dziewczyny wojenne. Prawdziwe historie*. Spotkanie w Metrotece w dniu 23 października 2025 r.
2. Przekazanie Metrotece książek przez dr Wandę Czarnotę, prezeskę Fundacji Harcerek. Prelekcja w Metrotece w dniu 8 października 2025 r.
3. Agnieszka Metelska, reportażystka, poetka, pisarka, adwokatka, z książką *Złota. Legenda Haliny Konopackiej* swojego autorstwa. Spotkanie w Czytelnii Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 13 listopada 2025 r.
4. Hanna Budzisz, Opiekunka Janiny Englert na spotkaniu z młodzieżą z XLVII Liceum Ogólnokształcącego z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Stefana Czarnieckiego. Prelekcja w Czytelnii Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 24 października 2025 r.
5. Hanna Budzisz, Opiekunka Janiny Englert na tle wystawy „Emancypantki czy siłaczki? Polskie harcerki w latach 1911–1949”. Prelekcja w Czytelnii Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 24 października 2025 r.
6. Hanna Budzisz, Opiekunka Janiny Englert z Zespołem Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy. Prelekcja w Czytelnii Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 24 października 2025 r.
7. Łukasz Modelski, historyk sztuki, mediewista i autor m.in. książki *Dziewczyny wojenne. Prawdziwe historie* z Zespołem Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy. Spotkanie w Metrotece w dniu 23 października 2025 r.
8. Wojciech Dutka, nauczyciel historii i filozofii, autor beletrystycznych powieści historycznych, sensacyjnych i kryminalnych oraz Malwina Kossela-Pepłowska, moderatorka spotkania wraz z uczestnikami wydarzenia i Zespołem Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy. Spotkanie w Czytelnii Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 17 października 2025 r.
9. Realizatorki i realizatorzy działań w ramach projektu „Siła kobiet w ruinach miasta” z uczestnikami wydarzenia i Zespołem Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy. Gala

wieńcząca realizację projektu w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 5 listopada 2025 r.

10. Krzysztof Gajda, varsavianista, prezes Stowarzyszenia Obrońców Pozostałości Warszawy Kolejka Marecka podczas oprowadzania po Cmentarzu Bródnowskim. Spacer po Cmentarzu Bródnowskim w dniu 20 października 2025 r.
11. Autorki projektu „Siła kobiet w ruinach miasta” – Zespół Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy. Radość z otrzymanego dofinansowania na realizację projektu ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie.
12. Oprowadzanie przez pracownika Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy po wystawie czasowej zdjęć „Siła kobiet w ruinach miasta”. Wernisaż wystawy w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 18 listopada 2025 r.
13. Krzysztof Gajda, varsavianista, prezes Stowarzyszenia Obrońców Pozostałości Warszawy Kolejka Marecka podczas oprowadzania po Cmentarzu Bródnowskim. Spacer po Cmentarzu Bródnowskim z udziałem młodzieży z Liceum Ogólnokształcącego z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Stefana Czarnieckiego w dniu 20 października 2025 r.
14. Złożenie autografu w książce *Złota. Legenda o Halinie Konopackiej* przez autorkę Agnieszkę Metelską. Spotkanie w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 13 listopada 2025 r.
15. Złożenie kwiatów pod pomnikiem Reduty Bródnowskiej przy skrzyżowaniu ul. Bartniczej i Wysockiego m.in. przez Zespół Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy w dniu 1 sierpnia 2025 r.
16. Płk. Czesław Lewandowski, uczestnik Powstania Warszawskiego, prezes Zarządu Głównego Związku Kombatanów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych. Gala wieńcząca realizację projektu w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 5 listopada 2025 r.
17. Danuta Dworakowska, uczestniczka Powstania Warszawskiego na spotkaniu z młodzieżą z XLVII Liceum Ogólnokształcącego z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Stefana Czarnieckiego. Spotkanie w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 4 listopada 2025 r.

18. Złożenie kwiatów pod pomnikiem Reduty Bródnowskiej przy skrzyżowaniu ul. Bartniczej i Wysockiego m.in. przez Zespół Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy w dniu 1 sierpnia 2025 r.
19. Danuta Dworakowska, uczestniczka Powstania Warszawskiego i młodzież z XLVII Liceum Ogólnokształcącego z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Stefana Czarnieckiego. Spotkanie w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 4 listopada 2025 r.
20. Krystyna Budnicka - członkini Stowarzyszenia „Dzieci Holocaustu”, działaczka społeczna i Honorowa Obywatelka m.st. Warszawy, Katarzyna Spoczyńska-Król – prezeska Towarzystwa Przyjaciół Warszawy Oddział Miłośników Bródna, wraz z uczestnikami wydarzenia i Zespołem Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy. Spotkanie w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 26 września 2025 r
21. Pamiątkowe przypinki z realizacji projektu „Siła kobiet w ruinach miasta”.
22. Dr Wanda Czarnota, prezeska Fundacji Harcererek i Izabella Kurowska-Brandenburgska, członkini Fundacji Harcererek oraz Zespół Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy. Prelekcja w Metrotece w dniu 8 października 2025 r.
23. Krystyna Budnicka, członkini Stowarzyszenia „Dzieci Holocaustu”, działaczka społeczna i Honorowa Obywatelka m.st. Warszawy z Zespołem Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy. Spotkanie w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 26 września 2025 r.
24. Krzysztof Gajda, warsavianista, prezes Stowarzyszenia Obrońców Pozostałości Warszawy Kolejka Marecka podczas oprowadzania po Cmentarzu Bródnowskim. Spacer po Cmentarzu Bródnowskim z udziałem młodzieży z XLVII Liceum Ogólnokształcącego z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Stefana Czarnieckiego w dniu 5 listopada 2025 r.
25. Dr Wanda Czarnota, prezeska Fundacji Harcererek, wygłasza prelekcję „Warszawskie Harcerki w służbie mieszkańcom stolicy”. Spotkanie w Metrotece w dniu 8 października 2025 r.

SIŁA KOBIET W RUINACH MIASTA

VARSAVIANA w Bibliotece Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy

Wykaz sporządziły:
Katarzyna Matuszewska, Irmina Suhecka

VARSAVIANA
W CZYTELNI NAUKOWEJ NR I
IM. JANINY ENGLERT:

Antonik S., *Targówek: 100 lat w Warszawie*, Dzielnica Targówek m. st. Warszawy, Warszawa, 2016.

Artymowski S., *Plan zagłady Warszawy*, Oficyna Wydawnicza RYTM, Warszawa, 2019.

Babiński L., *Warszawa wieku mego*, Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Oddział w Szczecinie, Szczecin, 2020.

Bielski R., *Było takie miasto...: Warszawa na starych zdjęciach i kartach pocztowych z kolekcji Rafała Bielskiego* T. 1, Skarpa Warszawska, Warszawa, 2023.

Chomątowska B., *Pałac: biografia intymna*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków, 2015.

Chudyńska-Szuchnik K., *Świdermajerowie*, Wydawnictwo Dowody, Warszawa, 2023.

Ciećwierz A., *150 lat Gminy Wawer: vademecum krajoznawcze Wawra i okolic*, Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Wawer m. st. Warszawy, Warszawa, 2015.

Cubała A., *Miłość '44: 44 prawdziwe historie powstańczej miłości*, Prószyński i S-ka, Warszawa, 2019.

Czerniawski J., *Wawer i jego osiedla*, Wydział Kultury dla Dzielnicy Wawer m. st. Warszawy, Warszawa, 2007.

Czerniawski J., [Wawer: korzenie i współczesność](#), Urząd m.st. Warszawy. Wydział Kultury dla Dzielnicy Wawer, Warszawa, 2008.

Dehnel J., [Tajna Warszawa: historie zbrodni, kradzieży i oszustw w międzywojennej stolicy opisane w tygodniku „Tajny Detektyw”](#), Wydawnictwo Agora, Warszawa, 2024.

Fudala T., [Spór o odbudowę Warszawy: od gruzów do reprivatyzacji](#), Muzeum Sztuki Nowoczesnej, Warszawa, 2016.

Głowacka K., [Echa dawnej Warszawy. \[8\]](#), W kotle smaków, Skarpa Warszawska, Warszawa, 2018.

Głowacki R., [Echa dawnej Warszawy. \[7\]](#), Zamki i pałace, Skarpa Warszawska, Warszawa, 2017.

Głuchowska R., [Zarys dziejów Bródna, Targówka i okolic w przekroju historycznym od X do końca I połowy XX wieku](#), Dzielnica Targówek m. st. Warszawy, Warszawa, 2014.

Jabłoński R., [Stołeczne opowieści: z niepamięci... wydobyte](#), Wydawnictwo Trio, Warszawa, 2015.

Jatkowska G., [Echa dawnej Warszawy. \[4\]. Kryminalne opowieści](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2016.

Kanabus K., [Szkice z historii Wilanowa i okolic](#), Wydawnictwo LTW, Warszawa, 2024.

Kiwilszo J., [Historia Pragi życiorysami pisana](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2023.

Kolmasiak M., [Belweder: 1818-2018](#), Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa, 2018.

Kowalik T., [Powstanie warszawskie w 100 przedmiotach](#), Fronda, Warszawa, 2024.

Kubkowski P., [Sprężysci: kulturowa historia warszawskich cyklistów na przełomie XIX i XX wieku](#), Narodowe Centrum Kultury, Warszawa, 2018.

Kuczma K., [Niezwykli patroni ulic Warszawy](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2017.

Lerski T., [Warszawa Antoniego Słonimskiego: portret miasta w zwierniadle literatury: w czterdziestolecie śmierci pisarza](#), Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa, 2016.

Lerski T., [Warszawa Jarosława Iwaszkiewicza: portret miasta w zwierniadle literatury: w 125-lecie urodzin Pisarza](#), Wydawnictwo Fabuła Frazza, Warszawa, 2019.

Łopuszański P., [Bolesław Leśmian w Warszawie](#), Agencja Wydawniczo-Reklamowa Skarpa Warszawska, Warszawa, 2017.

Łopuszański P., [Warszawa literacka przełomu XIX i XX wieku](#), Prószyński Media, Warszawa, 2019.

Majewski J. S., [Historia warszawskich kin](#), Wydawnictwo Agora, Warszawa, 2019.

Majewski J. S., [Spacerownik po warszawskich cmentarzach](#), Agora, Warszawa, 2009.

Majewski J. S., [Spacerownik warszawski 2](#), Agora, Warszawa, 2007.

Majewski J. S., [Spacerownik warszawski](#), Agora, Warszawa, 2007.

Majewski J. S., [Warszawa śladami PRL-u: spacerownik](#), Agora SA, Warszawa, 2010.

Majewski J.S., [Żydowski Muranów i okolice](#), Agora SA, Warszawa, 2012.

Michalec B., [O Polskę, o Warszawę, o honor, o pamięć: materiały z konferencji](#), Wydawnictwo Muzeum Niepodległości, Warszawa, 2019.

Michalec B., [Stefan Starzyński – gospodarz stolicy w latach 1934-1939](#), Wydawnictwo Muzeum Niepodległości, Warszawa, 2021.

Mieczkowska A., [Echa dawnej Warszawy. \[9\]. Żydowska Warszawa](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2019.

Mitzner Z., [Felieton o mojej Warszawie](#), Muzeum Warszawy, Warszawa, 2014.

Mordyński K., [Sny o Warszawie: wizje przebudowy miasta 1945–1952](#), Prószyński i S-ka, Warszawa, 2021.

Nalazek D., [Echa dawnej Warszawy \[3\]](#), z dziejów komunikacji, Agencja Wydawniczo- Reklamowa Skarpa Warszawska, Warszawa, 2016.

[Niezwykły Wawer](#), Urząd m.st. Warszawy Dzielnica Wawer, Warszawa, b.r.

Olejniki M., [Praga gada Wiechem dwa!](#), Wydawnictwo Fundacji Animacja, Warszawa, 2019.

Olszewski P., [Praga gada: o międzywojniu](#), Wydawnictwo Fundacji Animacja, Warszawa, 2017.

Olszewski P., [Praga gada: o wojnie!](#), Wydawnictwo Fundacji Animacja, Warszawa, 2013.

Olszewski P., [Praga gada: Wiechem raz!](#), Wydawnictwo Fundacji Animacja, Warszawa, 2018.

Otrębski P., [Echa dawnej Warszawy. \[6\]](#), Kościoły i kaplice, Skarpa Warszawska, Warszawa, 2017.

Pilich M., [Warszawa wielu kultur](#), Wydawnictwo Arkady, Warszawa, 2021.

Pokropiński B., [Koleje bielańskie](#), Wydawnictwo RM, Warszawa, 2020.

Jatkowska G., [Rzeźmieszek: z Brzeskiej na Pradze do mafii mokotowskiej](#), Harde Wydawnictwo, Warszawa, 2024.

Ruzikowski T., [W służbie bezpieczeństwa stolicy: Służba Bezpieczeństwa Komendy MO m.st. Warszawy i Komendy Stołecznej MO w latach 1956–1975](#), Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa, 2020.

Skoczek T., [Był taki wrzesień](#), Muzeum Niepodległości, Warszawa, 2019.

Skórzewski L., [Dzień po dniu](#), DK Świt, Warszawa, 2019.

Spalek R., [Porządek publiczny i bezpieczeństwo w okupacyjnej Warszawie: studia historyczne](#), Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Warszawa, 2018.

Stopa M., [Przed wojną i palacem](#), Dom Spotkań z Historią, Warszawa, 2015.

Sujecki J., [Piątka z panoramy Pragi](#), Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa, 2015.

Szczepłek S., [Warszawa idzie na mecz. T. 1](#) Skarpa Warszawska, Warszawa, 2022.

Szczepłek S., [Warszawa idzie na mecz. T. 2](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2023.

Szczepłek S., [Stadiony wiecznej ciszy. T. 3](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2024.

Świątek T. W., [Stolica wielu kultur](#), Fundacja Cultus, Warszawa, 2018.

Toeplitz-Cieślak F., [Hotel Bristol: na rogu historii i codzienności](#), Wydawnictwo Arkady, Warszawa, 2018.

Trybuś J., [Przewodnik po warszawskich blokowiskach](#), Księży Młyn Dom Wydawniczy, Warszawa, 2018.

Tyszkiewicz J., [Egzekucja ludności cywilnej w Wawrze 27 grudnia 1939](#), Urząd m.st. Warszawy, Warszawa, 2004.

Wierzbicki P., [Historia warszawskich hoteli. T. 2](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2024.

Wierzbicki P., [Podchmielona historia Warszawy: warszawskie piwowarstwo od średniowiecza do współczesności](#), Skarpa Warszawska, Warszawa 2018.

Wiechecki S., [Warszawa da się lubić](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2018.

Zieliński J., [Przedwojenne Śródmieście Warszawy: najpiękniejsze fotografie](#), Wydawnictwo RM, Warszawa, 2012.

VARSAVIANA
W WYPOŻYCZALNI DLA DOROSŁYCH I MŁODZIEŻY
NR 98 – METROTECE:

Ackerman D., *Azyl: opowieść o Żydach ukrywanych w warszawskim zoo*, Świat Książki, Warszawa, 2009.

Adamusińska-Tasak A., *Scena warszawska oczami Fryderyka Chopina*, Narodowy Instytut Fryderyka Chopina, Warszawa, 2018.

Antonik, S., *Targówek: 100 lat w Warszawie*, Dzielnica Targówek m. st. Warszawy, Warszawa, 2016.

Artymowski S., *Plan zagłady Warszawy*, Oficyna Wydawnicza RYTM, Warszawa, 2019.

Babiński L., *Warszawa wieku mego*, Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Oddział w Szczecinie, Szczecin, 2020.

Bartoszewski W., *Powstanie warszawskie*, Świat Książki, Warszawa, 2009.

Bednarczyk T., *Życie codzienne warszawskiego getta 1939-1943*, Agencja Wydawnicza CB, Warszawa, 2020.

Bielski R., *Było takie miasto... Warszawa na starych zdjęciach i kartach pocztowych z kolekcji Rafała Bielskiego, T.1*, Skarpa Warszawska, Warszawa, 2023.

Bojarski A., *Rozebrać Warszawę: historie niektórych wyburzeń po roku 1945*, Wydawnictwo „Książka i Wiedza”, Warszawa, 2015.

Bojarski A., [Ulica Marszałkowska po 1945 roku](#), Książka i Wiedza, Warszawa, 2018.

Borowiec A., [Chłopak z Warszawy: powstanie warszawskie oczami szesnastoletniego żołnierza](#), Dom Wydawniczy Rebis, Poznań, 2020.

Borowska J., [Niezwykła historia Pałacu Saskiego](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2020.

Brudek P., [Ukryta przestrzeń: wojskowe lata warszawskiego Bemowa 1945–1989](#), Księży Młyn Dom Wydawniczy, Łódź, 2023.

Brzezińska A., [Odzyskana: fotoreportaż z Warszawy 1918–1939](#), Dom Spotkań z Historią, Warszawa, 2018.

Brzostek R., [Wstecz: historia Warszawy od początku](#), Muzeum Warszawy, Warszawa, 2021.

Buczkowski L., [Dzienniki z Powstania Warszawskiego](#), Wydawnictwo LTW, Łomianki, 2020.

Bzówka M., [OCH: ilustrowany atlas architektury Ochoty](#), Centrum Architektury, Warszawa, 2020.

Caillot-Dubus B., [Banany z cukru pudru](#), Oficyna Wydawnicza Oryginały, Warszawa, 2015.

Chomątowska B., [Pałac: biografia intymna](#), Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków, 2015.

Chudyńska-Szuchnik K., [Świdermajerowie](#), Wydawnictwo Dowody, Warszawa, 2023.

Chudyńska-Szuchnik K., [Zręczni : historie warszawskich pracowni i warsztatów](#), Muzeum Warszawy, Warszawa, 2019.

Chutnik S., [Miasto zgruzowstale: codzienność Warszawy w latach 1954–1955](#), Wydawnictwo Ossolineum, Warszawa, 2021.

Chwalba A., [Polska krwawi, Polska walczy: jak żyło się pod okupacją 1939–1945](#), Wydawnictwo Literackie, Kraków, 2024.

Ciećwierz A., [150 lat Gminy Wawer: vademecum krajoznawcze Wawra i okolic](#), Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Wawer m. st. Warszawy, Warszawa, 2015.

Cieślak R., [Autobusy w Warszawie 1920–1945](#), Wydawnictwa Komunikacji i Łączności, Sulejówek, 2023.

Cohen N., [Książki, pisarze, gazety: żydowskie życie literackie w Warszawie 1918–1942](#), ŻIH, Warszawa, 2020.

Cubała A., [Artyści '44](#), Wielka Litera, Warszawa, 2022.

Cubała A., [Miłość '44: 44 prawdziwe historie powstańczej miłości](#), Prószyński i S-ka, Warszawa, 2019.

Cubała A., [Przetrwać '44: mozaika pamięci o Powstaniu Warszawskim](#), Wielka Litera, Warszawa, 2024.

Cubała A., [Warszawskie dzieci '44](#), Prószyński i S-ka, Warszawa, 2021.

Czapigo D., [Konspiracja warszawska 1939–1944: historie mówione](#), Ośrodek KARTA, Warszawa, 2023.

Czeredys M., [PRA : ilustrowany atlas architektury Pragi](#), Centrum Architektury, Warszawa, 2020.

Czerniawski J., [Wawer i jego osiedla](#), Wydział Kultury dla Dzielnicy Wawer m. st. Warszawy, Warszawa, 2007.

Czerniawski J., [Wawer: korzenie i współczesność](#), Urząd m.st. Warszawy. Wydział Kultury dla Dzielnicy Wawer, Warszawa, 2008.

Dąbrowska A., [Herse: warszawski dom mody](#), Muzeum Warszawy, Warszawa, 2019.

Dehnel J., [Tajna Warszawa: historie zbrodni, kradzieży i oszustw w międzywojennej stolicy opisane w tygodniku „Tajny Detektyw”](#), Wydawnictwo Agora, Warszawa, 2024.

Drążkiewicz M., [MOK: ilustrowany atlas architektury północnego Mokotowa](#), Centrum Architektury, Warszawa, 2021.

Drążkiewicz M., [POW: ilustrowany atlas architektury Powiśla](#), Centrum Architektury, Warszawa, 2020.

Dziano J., [Warszawska Wola: co było, co jest, co pozostanie...](#), PHU Magia Słowa Danuta Koper, Warszawa, 2019.

Faryna-Paszkiewicz H., [Warszawskie gorseciki znikające](#), Nisza, Warszawa, 2023.

Ferenc M., [„Każdy pyta, co z nami będzie”: mieszkańcy getta warszawskiego wobec wiadomości o wojnie i Zagładzie](#), Żydowski Instytut Historyczny, Warszawa, 2021.

Flaczyńska M., [Warszawa: 64 wycieczki po Mazowszu i nie tylko!: ilustrowany przewodnik weekendowy](#), Helion, Gliwice, 2021.

Fudala T., [Kto odzyska Plac Defilad?: Warszawa w Budowie 9](#), Muzeum Sztuki Nowoczesnej, Warszawa, 2017.

Fudala T., [Spór o odbudowę Warszawy: od gruzów do reprivatyzacji](#), Muzeum Sztuki Nowoczesnej, Warszawa, 2016.

- Getka-Kenig M., *Plan londyński: niezrealizowana wizja odbudowy Warszawy (1945–1946)*, Instytut Pileckiego, Warszawa, 2021.
- Gibson H., *Amerykanin w Warszawie 1919–1924: niepodległa Rzeczpospolita oczami pierwszego ambasadora Stanów Zjednoczonych*, Znak Horyzont, Kraków, 2018.
- Głowacka K., *Echa dawnej Warszawy. [5]*, Praga, Skarpa Warszawska, Warszawa, 2019.
- Głowacka K., *Echa dawnej Warszawy. [8]*, W kotle smaków, Skarpa Warszawska, Warszawa, 2018.
- Głowacki R., *Echa dawnej Warszawy. [7]*, Zamki i pałace, Skarpa Warszawska, Warszawa, 2017.
- Głuchowska R., *Zarys dziejów Bródna. Targówka i okolic w przekroju historycznym od X do końca I połowy XX wieku*, Dzielnica Targówek m. st. Warszawy, Warszawa, 2014.
- Gorczyca Ł., *Mister Warszawy: architektura mieszkaniowa lat 60. XX wieku, „Raster”*, Warszawa, 2012.
- Górski A., *Komandos: gang z Żoliborza*, Prószyński i S-ka, Warszawa, 2024.
- Grupińska H., *Ciągle po kole: rozmowy z żołnierzami getta warszawskiego*, Wielka Litera, Warszawa, 2022.
- Gursztyn P., *Rzeź Woli: zbrodnia nierozliczona*, Demart, Warszawa, 2015.
- Hen J., *Nowolipie: najpiękniejsze lata*, Wydawnictwo Sonia Draga, Katowice, 2019.

Hochberg J., [Czytając gazetę niemiecką... dziennik pisany w ukryciu w Warszawie w latach 1943–1944](#), Stowarzyszenie Centrum Badań nad Zagładą Żydów, Warszawa, 2019.

Hoesick F., [Warszawa: luźne kartki z przeszłości syreniego grodu](#), Narodowy Instytut Fryderyka Chopina, Warszawa, 2020.

Jabłoński R., [Stołeczne opowieści: z niepamięci... wydobyte](#), Wydawnictwo Trio, Warszawa, 2015.

Janicka A., [Pozytywiści warszawscy: dylematy pokolenia: studia](#), Instytut Badań Literackich PAN. Wydawnictwo, Warszawa, 2022.

Jatkowska G., [Echa dawnej Warszawy. \[4\], Kryminalne opowieści](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2016.

Jatkowska G., [Rzezimieszek: z Brzeskiej na Pradze do mafii mokotowskiej](#), Harde Wydawnictwo, Warszawa, 2024.

Jurkowski R., [Sekrety Gór Świętokrzyskich](#), Księży Młyn Dom Wydawniczy, Łódź, 2025.

Kaczyński M., [Spacer po Warszawie](#), SBM, Warszawa, 2022.

Kajczyk A., [Nalewki: opowieść o nieistniejącej ulicy](#), Żydowski Instytut Historyczny im. Emanuela Ringelbluma, Warszawa, 2018.

Kalinowski F., [Niechciani, nielubiani: warszawski rap lat 90](#), Wydawnictwo Czarne, Wołowiec, 2023.

Kalisz M., [Warszawa : ogarnij miasto: miejski przewodnik subiektywny](#), Ogarnij Miasto, Warszawa, 2015.

Kanabus K., [Szkice z historii Wilanowa i okolic](#), Wydawnictwo LTW, Warszawa, 2024.

Kaniewski J., [Warszawa i okolice: wycieczki i trasy rowerowe](#), Bezdroża, Gliwice, 2019.

Karaś R., [Pamięć nieustająca: ...jest takie miejsce w Warszawie: ilustrowana księga z ostatnich stu lat dziejów Polski, zaobserwowanych na jednym placu stolicy, nazywał się kolejno: Saski, Sachsenplatz, Saksonskaâ płošad`, Józefa Piłsudskiego, Adolf-Hitler-Platz, Zwycięstwa ...i ponownie Piłsudskiego: zdarzenia, znane i nieznane postaci](#), Oficyna Literatów Rój, Warszawa, 2012.

Karpiński Z., [Wspomnienia](#), Archiwum Państwowe, Warszawa, 2018.

Karwińska I., [Warszawa: polski neon](#), Agora, Warszawa, 2008.

Kasprzycki J., [Pożegnania warszawskie](#), Arkady, Warszawa, 1971.

Kiwilso J., [Historia Pragi życiorysami pisana](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2023.

Kłudkiewicz P., [Hoża: moja ulica](#), Schulewicz Publisher, Warszawa, 2022.

Kolmasiak M., [Behweder: 1818-2018](#), Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa, 2018.

Komornicki S., [Na barykadach Warszawy: pamiętnik podchorążego Nałęcza](#), Sedno Wydawnictwo Akademickie, Warszawa, 2014.

Kowalik H., [Sądowe znaki zapytania](#), Muza Sport i Turystyka, Warszawa, 2021.

Kowalik T., [Powstanie warszawskie w 100 przedmiotach](#), Fronda, Warszawa, 2024.

Kozicki A., [Odbudowa Warszawy na nowo opowiedziana](#), Fundacja na rzecz Warsztatów Analiz Socjologicznych, Warszawa, 2020.

Krasucki M., [ŻOL: ilustrowany atlas architektury Żoliborza](#), Centrum Architektury, Warszawa, 2019.

Królikowski L., [Warszawa – dzieje fortyfikacji](#), Wydawnictwo Trio, Warszawa, 2011.

Krukowski K., [Moja Warszawka](#),: Inicjał Andrzej Palacz, Warszawa, 2015.

Kubkowski P., [Spreżyści: kulturowa historia warszawskich cyklistów na przełomie XIX i XX wieku](#), Narodowe Centrum Kultury, Warszawa, 2018.

Kuczma K., [Niezwyczajni patroni ulic Warszawy](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2017.

Kusiak J., [Chaos Warszawa: porządki przestrzenne polskiego kapitalizmu](#), Bęc Zmiana, Warszawa, 2017.

Kwiatkowski M., [Gawędy warszawskie. Cz. 2](#), Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa, 2016.

Lerski T., [Warszawa Antoniego Słonimskiego: portret miasta w zwiercadle literatury: w czterdziestolecie śmierci pisarza](#), Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa, 2016.

Lerski T., *Warszawa Jarosława Iwaszkiewicza: portret miasta w zwierciadle literatury: w 125-lecie urodzin Pisarza*, Wydawnictwo Fabuła Frazza, Warszawa, 2019.

Lubryczyński Ł., *Dorożkarstwo warszawskie w XIX wieku*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa, 2016.

Ludwicki M., *Płonące pustkowia: Warszawa od upadku powstania do stycznia 1945: relacje świadków*, Zona Zero, Warszawa, 2018.

Ludwicki M., *Tak było w Warszawie: historie sprzed stu lat*, Księży Młyn Dom Wydawniczy, Łódź, 2025.

Łazarewicz C., *Sześć piętér luksusu: przerwana historia Domu Braci Jabłkowskich*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec, 2020.

Łopuszański P., *Bolesław Leśmian w Warszawie*, Agencja Wydawniczo-Reklamowa Skarpa Warszawska, Warszawa, 2017.

Łopuszański P., *Warszawa literacka przełomu XIX i XX wieku*, Prószyński Media, Warszawa, 2019.

Łozowski P., *Rodzina w Starej i Nowej Warszawie w XV i na początkach XVI wieku*, Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy, Białystok, 2021.

Majewski J. S., *Historia warszawskich kin*, Wydawnictwo Agora, Warszawa, 2019.

Majewski J. S., *Spacerownik po warszawskich cmentarzach*, Agora, Warszawa, 2009.

Majewski J. S., *Spacerownik warszawski*, Agora, Warszawa, 2007.

Majewski J. S., [Spacerownik warszawski 2](#), Agora, Warszawa, 2007.

Majewski J. S., [Warszawa śladami PRL-u: spacerownik](#), Agora SA, Warszawa, 2010.

Majewski J.S., [Żydowski Muranów i okolice](#), Agora SA, Warszawa, 2012.

Majewski P., [Czas końca, czas początku: architektura i urbanistyka Warszawy historycznej 1939–1956](#), Bellona, Warszawa, 2018.

Marchwińska A., [Warszawa : architektoniczne spaceru z dziećmi](#), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2020.

Masalska M., [Nad wodę: mikrowyprawy z Warszawy](#), Znak Litera Nova, Kraków, 2025.

Matysek-Imielińska [M., Miasto w działaniu: Warszawska Spółdzielnia Mieszkaniowa – dobro wspólne w epoce nowoczesnej](#), Bęc Zmiana, Warszawa, 2018.

Meier M., [Warszawskie źródło](#), Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski, Warszawa, 2015.

Michalec B., [O Polskę, o Warszawę, o honor, o pamięć: materiały z konferencji](#), Wydawnictwo Muzeum Niepodległości, Warszawa, 2019.

Michalec B., [Stefan Starzyński – gospodarz stolicy w latach 1934–1939](#), Wydawnictwo Muzeum Niepodległości, Warszawa, 2021.

Michalewicz I., [Powstanie warszawskie: rozpoznani](#), Agora, Warszawa, 2014.

- Mieczkowska A., [Echa dawnej Warszawy. \[9\]](#), Żydowska Warszawa, Skarpa Warszawska, Warszawa, 2019.
- Mitzner Z., [Felieton o mojej Warszawie](#), Muzeum Warszawy, Warszawa, 2014.
- Mordyński K., [Sny o Warszawie: wizje przebudowy miasta 1945–1952](#), Prószyński i S-ka, Warszawa, 2021.
- Mrowiński P., [Egzekucje publiczne w okupowanej Warszawie: ujęcie performatywne](#), Instytut Pileckiego, Warszawa, 2022.
- Mrozowski K., [Przestrzeń i obywatele Starej Warszawy od schyłku XV wieku do 1569 roku](#), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 2020.
- Mycke-Dominiko M., [Tajna drukarnia "Wolność" na Targowej 47](#), Edu-Libri, Kraków, 2022.
- Mysłakowski P., [Warszawa Chopinów: warszawskie adresy Chopinów na podstawie źródeł ustalone](#), Narodowy Instytut Fryderyka Chopina, Warszawa, 2018.
- Nadolski A., [Chłodna w ogniu Powstania Warszawskiego 1944](#), Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa, 2015.
- Nalazek D., [Echa dawnej Warszawy \[3\], z dziejów komunikacji](#), Agencja Wydawniczo-Reklamowa Skarpa Warszawska, Warszawa, 2016.
- Nalewajko-Kulikov J., [Warsze – Warszawa: Żydzi w historii miasta 1414–2014](#), Żydowski Instytut Historyczny im. Emanuela Ringelbluma, Warszawa, 2020.
- [Niezwykły Wawer](#), Urząd m.st. Warszawy Dzielnica Wawer, Warszawa, b.r.

Oleńczak P., [Twierdza Warszawa: przewodnik historyczny](#), Wydawnictwo Rajd, Warszawa, 2013.

Olszewski P., [Praga gada: o międzywojniu](#), Wydawnictwo Fundacji Animacja, Warszawa, 2017.

Olszewski P., [Praga gada: o pokoju](#), Wydawnictwo Fundacji Animacja, Warszawa, 2014.

Olszewski P., [Praga gada: o wojnie!](#), Wydawnictwo Fundacji Animacja, Warszawa, 2013.

Olszewski P., [Praga gada: Wiechem raz!](#), Wydawnictwo Fundacji Animacja, Warszawa, 2018.

Orchowska J., [Białe plamy: mieszkańcy Warszawy o usługach publicznych](#), Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa, 2022.

Orłowicz M., [Ilustrowany przewodnik po Warszawie i okolicach](#), Wydawnictwo Libra PL, Rzeszów, 2013.

Otrębski P., [Echa dawnej Warszawy. \[6\]](#), Kościoły i kaplice, Skarpa Warszawska, Warszawa, 2017.

Otrębski P., [Kościoły Warszawy nieistniejące, nieznane, niezwykle](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2019.

Pańków L., [Błoki w słońcu: mała historia Ursynowa Północnego](#), Wydawnictwo Czarne, Wołowiec, 2017.

Patalong J., [Tragedia 63 dni: niepublikowany pamiętnik z Powstania Warszawskiego](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2024.

Pawłowski T., [Przedwojenny Mokotów: najpiękniejsze fotografie](#), Wydawnictwo RM, Warszawa, 2016.

Pawłowski T., [Przedwojenny Żoliborz: nieznane fotografie](#), Wydawnictwo RM, Warszawa, 2012.

Perlińska-Kobierzyńska E., [Alina Scholtz: projektantka warszawskiej zieleni](#), Muzeum Warszawy, Warszawa, 2021.

Piepiórka M., [Rockefellerowie i Marks nad Warszawą: polskie filmy fabularne wobec transformacji gospodarczej](#), Wydawnictwo Ossolineum, Wrocław, 2019.

Pilich M., [Warszawa wielu kultur](#), Wydawnictwo Arkady, Warszawa, 2021.

Piwowar M., [ŚRÓD PN: ilustrowany atlas architektury Śródmieścia Północnego](#), Centrum Architektury, Warszawa, 2021.

Piżyc K., [Po wojnie, z pomocą bożą, już niebawem....: pisma Kopla i Mirki Piżyców o życiu w getcie i okupowanej Warszawie](#), Stowarzyszenie Centrum Badań nad Zagładą Żydów, Warszawa, 2017.

Pokropiński B., [Koleje bielańskie](#), Wydawnictwo RM, Warszawa, 2020.

Polonius A., [Widziałem oblężenie Warszawy: sensacyjny nieznaną dziennik z września 1939!](#), Dom Wydawniczy Rebis, Poznań, 2018.

Popiołek M., [Od kamienicy do muzeum: historia siedziby Muzeum Warszawy na Rynku Starego Miasta](#), Muzeum Warszawy, Warszawa, 2016.

Potrzuski K., [Infrastruktura sportowa międzywojennej Warszawy](#), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 2023.

Prachnio P., [Miasto potencjalne: Warszawa w latach 1945–1980 w wybranych utworach prozy polskiej](#), Instytut Literatury, Kraków, 2022.

Pycka A. M., [Powróćmy do rozmowy... 12 spotkań z Warszawą w tle](#), LTW, Łomianki, 2015.

Pytko J., [Warszawa : ocalić od zapomnienia](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2019.

Rolińska J., [Lato 1920](#), Bellona, Warszawa, 2020.

Ruszkowska M., [Warszawa: przewodnik dla dużych i małych](#), Wydawnictwo Literackie, Kraków, 2025.

Ruzikowski T., [W służbie bezpieczeństwa stolicy: Służba Bezpieczeństwa Komendy MO m.st. Warszawy i Komendy Stołecznej MO w latach 1956–1975](#), Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa, 2020.

Sadkowska-Mokkas L., [Słowa w ogniu: literaci w Warszawie 1939–1945](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2024.

Safaryjski A., [Firma: Bracia Jabłkowscy 1883-2021](#), Ośrodek Karta, Warszawa, 2021.

Singer B., [Moje nalewki, słowo/obraz terytorium](#), Gdańsk, 2025.

Skoczek T., [Był taki wrzesień](#), Muzeum Niepodległości, Warszawa, 2019.

Skórzewski L., [Dzień po dniu](#), DK Świt, Warszawa, 2019.

Snawadzki A., [Okaleczone miasto: Warszawa `39: wojenne zniszczenia obiektów stolicy w fotografiach Antoniego Snawadzkiego](#), Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa, 2020.

Solak A., [Warszawa '44: popiół i łzy](#), eSPe, Kraków, 2014.

Sołtysiak G., [Nie taka zła: przewodnik po Warszawie Leopolda Tyrmanda](#), Muzeum Powstania Warszawskiego, Warszawa, 2020.

Sowa A. L., [Kto wydał wyrok na miasto?: plany operacyjne ZWZ-AK \(1940–1944\) i sposoby ich realizacji](#), Wydawnictwo Literackie, Warszawa, 2016.

Spałek R., [Migawki z okupowanej Warszawy: 1939](#),: Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa, 2021.

Spałek R., [Porządek publiczny i bezpieczeństwo w okupacyjnej Warszawie: studia historyczne](#), Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Warszawa, 2018.

Stępień-Dąbrowska A., [Jakby luksusowo: przewodnik po architekturze Warszawy lat 90](#), Narodowy Instytut Architektury i Urbanistyki, Warszawa, 2021.

Stopa M., [Przed wojną i pałacem](#), Dom Spotkań z Historią, Warszawa, 2015.

Sujecki J., [Piątka z panoramy Pragi](#), Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa, 2015.

Szaraniec A., [Warszawa dzika](#), Iskry, Warszawa, 2019.

Szczepłek S., [Stadiony wiecznej ciszy. T. 3](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2024.

Szczepłek S., [Warszawa idzie na mecz. T. 1](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2022.

Szczepłek S., [Warszawa idzie na mecz. T. 2](#), Skarpa
Warszawska, Warszawa, 2023.

Szmit-Zawierucha D., [Namiestnicy Warszawy](#), Wydawnictwo
Abrys, Warszawa, 2009.

Sztompke E., [Nietuzinkowe historie pomników Warszawy](#),
VEDA, Warszawa, 2019.

Szymańska M., [Warszawa zapamiętana: dwudziestolecie
międzywojenne](#), Dom Spotkań z Historią, Warszawa, 2018.

Szymańska-Szwąder M., [Warszawa zapamiętana:
w okupowanej stolicy](#), Dom Spotkań z Historią, Warszawa, 2019.

Szymański M., [Spacer po Warszawie. Spacer 2, Nowe
Miasto](#), Wydawnictwo CM, Warszawa, 2016.

Szymański M., [Spacer po Warszawie. Spacer 4, Nowy Świat](#),
Wydawnictwo CM, Warszawa, 2016.

Szymański M., [Tajemnicze miasto: spacer po Warszawie.
Cz. 1, Stara Warszawa](#), Wydawnictwo CM, Warszawa, 2015.

Szymański M., [Tajemnicze Miasto: spacer po Warszawie.
Cz. 10, Dzielnica Mokotów: od Siekierok po Wyględów](#),
Wydawnictwo CM, Warszawa, 2019.

Szymański M., [Tajemnicze miasto: spacer po Warszawie.
Cz. 12, Ochota](#), Wydawnictwo CM, Warszawa, 2020.

Szymański M., [Tajemnicze Miasto: spacer po Warszawie.
Cz. 13, Wola wielkowiejska](#), Wydawnictwo CM, Warszawa,
2021.

Szymański M., [Tajemnicze miasto: spacer po Warszawie.
Cz. 14, Wola podmiejska](#), Wydawnictwo CM, Warszawa, 2022.

Szymański M., [Tajemnicze miasto: spacery po Warszawie. Cz. 2, Śródmieście Północne](#), Wydawnictwo CM, Warszawa, 2015.

Szymański M., [Tajemnicze miasto: spacery po Warszawie. Cz. 3, Śródmieście południowe. Cz. 1](#), Wydawnictwo CM, Warszawa, 2016.

Szymański M., [Tajemnicze miasto: spacery po Warszawie. Cz. 4, Śródmieście południowe. Cz. 2](#), Wydawnictwo CM, Warszawa, 2016.

Szymański M., [Tajemnicze miasto: spacery po Warszawie. Cz. 5, Praga Północ](#), Wydawnictwo CM, Warszawa, 2017.

Szymański M., [Tajemnicze miasto: spacery po Warszawie. Cz. 6, Żoliborz](#), Wydawnictwo CM, Warszawa, 2017.

Szymański M., [Tajemnicze miasto: spacery po Warszawie. Cz. 7, Marymont, Sady, Powązki Wojskowe](#), Wydawnictwo CM, Warszawa, 2017.

Szymański M., [Tajemnicze Miasto: spacery po Warszawie. Cz. 8, Stary Mokotów](#), Wydawnictwo CM, Warszawa, 2018.

Szymański M., [Tajemnicze Miasto: spacery po Warszawie. Cz. 9, Dzielnica Mokotów: Sielce, Sadyba, Stegny, Służew](#), Wydawnictwo CM, Warszawa, 2018.

Świątek T. W., [Stolica wielu kultur](#), Fundacja Cultus, Warszawa, 2018.

Toeplitz-Cieślak F., [Hotel Bristol: na rogu historii i codzienności](#), Wydawnictwo Arkady, Warszawa, 2018.

Trybuś J., [Przewodnik po warszawskich blokowiskach](#), Księży Młyn Dom Wydawniczy, Warszawa, 2018.

Trybuś J., [Warszawa niezaistniała: niezrealizowane projekty urbanistyczne i architektoniczne Warszawy dwudziestolecia międzywojennego](#), Muzeum Powstania Warszawskiego, Warszawa, 2019.

Wiechecki S., [Warszawa da się lubić](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2018.

Wierzbicki P., [Historia warszawskich hoteli. T. 2](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2024.

Wierzbicki P., [Podchmielona historia Warszawy: warszawskie piwowarstwo od średniowiecza do współczesności](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2018.

Wigdorowicz- Makowerowa N., [Pamiętniki z Miłosnej](#), Wydawnictwo Austeria, Kraków, 2022.

Witkowski Cz., [Garnizon Warszawa: życie wojskowe przedwojennej stolicy](#), Księży Młyn Dom Wydawniczy, Łódź, 2024.

[Włoskie spacery po Warszawie](#), Bosz, Olszanica, 2024.

Wrońska A., [Nieba i ziemi nie widać: warszawiacy o wrześniu 1939](#), Muzeum Warszawy, Warszawa, 2019.

Zalewski I., [Echa dawnej Warszawy \[2\], kolejne 100 adresów](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2016.

Zalewski I., [Echa dawnej Warszawy. 1, 100 adresów](#), Skarpa Warszawska, Warszawa, 2016.

Zarychta M., [Warszawiacy przeciw bolszewikom 1920: studia historyczne](#), Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Warszawa, 2022.

Zieliński J., Plac: warszawski plac Piłsudskiego jako zwierciadło losów i duchowej kondycji narodu, Ekbin, Warszawa, 2019.

Zieliński J., Przedwojenne Kamionek, Grochów, Saska Kępa: najpiękniejsze fotografie, Wydawnictwo RM, Warszawa, 2013.

Zieliński J., Przedwojenne Śródmieście Warszawy: najpiękniejsze fotografie, Wydawnictwo RM, Warszawa, 2012.

Zieliński J., Warszawskie synagogi: na tropie tajemnic, Księży Młyn Dom Wydawniczy Michał Koliński, Łódź, 2020.

Żak-Caplot K., Legendy Starego Miasta w Warszawie: wybór tekstów do nauki języka polskiego jako obcego z ćwiczeniami, Muzeum Warszawy, Warszawa, 2019.

Żmijewski A., Warszawski trójkąt Zagłady, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa, 2020.

Żor A., Dom: historia Przytułku św. Franciszka Salezego, Towarzystwo Przytułku św. Franciszka Salezego, Warszawa, 2018.

SIŁA KOBIET W RUINACH MIASTA

VARSAVIANA, w których bohaterkami są kobiety żyjące podczas II wojny światowej

Wykaz sporządziły:
Katarzyna Matuszewska, Irmina Suhecka

**WYKAZ PUBLIKACJI DOSTĘPNYCH
W CZYTELNI NAUKOWEJ NR I
IM. JANINY ENGLERT**

Cubała A., *Kobiety '44: prawdziwe historie kobiet w powstańczej Warszawie*, Prószyński Media, Warszawa, 2020.

Rudnicka- Litwinek A., *Dziewczyny na skrzydłach: polskie lotniczki, które zdobyły niebo*, Znak Horyzont, Kraków, 2020.

Sobczak K., *By nie odeszły w mrok zapomnienia: udział kobiet polskich w II wojnie światowej*, Książka i wiedza, Warszawa, 1976.

Zasada S., *Kurierka: historia kobiety, która mogła zatrzymać Holocaust*, Wydawnictwo Agora, Warszawa, 2021.

Zaprutko-Janicka A., *Okupacja od kuchni: kobieca sztuka przetrwania*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków, 2015.

**WYKAZ PUBLIKACJI DOSTĘPNYCH
W WYPOŻYCZALNI DLA DOROSŁYCH I MŁODZIEŻY
NR 98 – METROTECE**

Ackerman D., *Azyl: opowieść o Żydach ukrywanych w warszawskim zoo*, Świat Książki, Warszawa, 2009.

Bednarczyk T., *Życie codzienne warszawskiego getta 1939–1943*, Agencja Wydawnicza CB, Warszawa, 2020.

Berg M., *Pamiętnik Mary Berg: relacja o dorastaniu w warszawskim getcie*, Prószyński Media, Warszawa, 2021.

Bikont A., *Nigdy nie byłaś Żydówką: sześć opowieści o dziewczynkach w ukryciu*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec, 2023.

Bukalska P., *Sierpniowe dziewczęta*, Wydaw. TRIO, Warszawa, 2013.

Chutnik S., *Kwestia charakteru: bojowniczek z getta warszawskiego*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec, 2023.

Conlin J., *Córki Warszawy*, Harde Wydawnictwo, Warszawa, 2024.

Cubała A., *Kobiety '44: prawdziwe historie kobiet w powstańczej Warszawie*, Prószyński Media, Warszawa, 2020.

Dąbrowska A., *Wiem, jak wygląda piekło*, Prószyński Media, Warszawa, 2019.

Glińska-Sapalska H., „Zośka” – moja wielka miłość: wspomnienia Hali Glińskiej, Sport i Turystyka – Muza, Warszawa, 2017.

Herbich A., Dziewczyny ocalałe: kobiety, które przetrwały Holocaust, Znak Horyzont, Kraków, 2020.

Herbich A., Dziewczyny sprawiedliwe: Polki, które ratowały Żydów, Znak Horyzont, Kraków, 2019.

Herbich A., Dziewczyny z powstania, Znak Horyzont, Kraków, 2014.

Hillesum E., Przerwane życie: pamiętnik 1941–1943, Wydawnictwo WAM, Kraków, 2021.

Horodowicz Knab S., Naznaczone literą „P”: Polki jako robotnice przymusowe w III Rzeszy 1939–1945, Wydawnictwo Literackie, Kraków, 2018.

Jabłońska U., Walka jest kobietą, PWN, Warszawa, 2014.

Konspiracja warszawska 1939–1945: historie mówione. Warszawa, Dom Spotkań z Historią: Ośrodek Karta, Warszawa, 2023.

Koprowski M.A., Dziewczyny kresowe, Replika, Zakrzewo, 2017.

Kraśńska A., Sanitariuszka, Skarpa Warszawska, Warszawa, 2024.

Makower H., Makower N., Pamiętniki z Miłosnej, Wydawnictwo Austeria, Warszawa, 2022.

Migawki z okupowanej Warszawy: 1939, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa, 2021.

Modelski Ł., *Dziewczyny wojenne: prawdziwe historie*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków, 2011.

Nieba i ziemi nie widać: warszawiacy o wrześniu 1939, Muzeum Warszawy, Warszawa, 2019.

Po wojnie, z pomocą bożą, już niebawem...: pisma Kopla i Mirki Piżyców o życiu w getcie i okupowanej Warszawie, Stowarzyszenie Centrum Badań nad Zagładą Żydów, 2017.

Przetrwąć '44: mozaika pamięci o Powstaniu Warszawskim, Wielka Litera, Warszawa, 2024.

Puścikowska A., *Wojenne siostry*, Wydawnictwo Znak, Kraków, 2019.

Warszawa zapamiętana: w okupowanej stolicy, Dom Spotkań z Historią: Ośrodek Karta, Warszawa, 2019.

Wójcik M., *Błyskawica: historia Wandy Traczyk-Stawskiej żołnierza powstania warszawskiego*, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa, 2022.

Zawistowski A., *Chcieliśmy być wolni: powstanie warszawskie 1944*, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa, 2022.

Copyright © by Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Targówek
m.st. Warszawy
Warszawa 2025

Praca zbiorowa

Redakcja: Katarzyna Przybysz-Mendyk

Korekta: Piotr Drozdowicz, Adrianna Szymańska-Zacheja,
Agnieszka Kazała

Plakat promujący projekt i pomysł użytych grafik (opartych
na programie Canva z zasobów Biblioteki): Adrianna
Szymańska-Zacheja

Zdjęcia: Piotr Drozdowicz, Adrianna Szymańska-Zacheja oraz
Małgorzata Muter

Opracowanie graficzne całości e-booka (z wykorzystaniem
grafik użytych na plakatach promujących poszczególne
wydarzenia) oraz ilustracje: Agnieszka Kazała

Skład: WLBP

Wydanie I, Warszawa

ISBN: 978-83-67475-07-5

Egzemplarz bezpłatny
udostępniony na zasadach
wolnej licencji CC BY-SA.

